

2) Як безпосереднє, так і опосередковане добро і зло. Дана сторона розглянутих явищ показує проблематичність морального вибору, що час від часу доводиться робити кожній людині. Вибір у межах добра або в межах зла може бути помилковим. У цьому випадку добро і зло змінюють свої значення: невірний вибір навчального закладу виявляється злом для абітурієнта, хоча навчання взагалі має позитивне значення.

3) Необхідність і випадковість добра і зла. Необхідність добра полягає в тім, що без нього людина не могла б відбутися як духовна істота і не склалося б людське суспільство. Випадковість же добра породжується невизначеністю ситуації і розмаїтістю його адресатів. Необхідність зла впливає з біологічної природи людини. Необхідність зла полягає в його генетичній зумовленості. Випадковість зла твориться за тією ж схемою, що і випадковість добра (фатальна помилка, збіг обставин). Звичайно, ці випадки відносні.

4) Перехід добра в зло і зла в добро. Добро і зло припускають одне одного, одне без іншого не визначається. У той же час добро і зло становлять несиметричне відношення. Можливості зла ширші можливостей добра, оскільки для його творення потрібно менше зусиль і є менше перешкод.

Критерії оцінки добра і зла є в різних етичних вченнях. У зв'язку з ними функціонувало популярне в минулому поняття чесноти. Чеснота – фундаментальне поняття етики, що виражає готовність і здатність особистості свідомо і твердо додержуватися добра. Сократ і Платон виділяли чотири основних чесноти: мудрість (розважливість), справедливість, мужність, помірність. Чесноті протистоїть порок; чеснота або порок – свідомо творені дії, у той час як добро і зло існують не тільки суб'єктивно, а й об'єктивно.

Поняття добра і зла є базовими для інших етичних категорій. Всі інші категорії етики конкретизують, деталізують сторони добра і зла.

Список використаних джерел

1. https://vuzlit.com/2276626/dobro_polyusi_stavlennya_lyudini_diynosti

УДК 17:17.035.1:17.026.1

АЛЬТРУЇЗМ ТА ЕГОЇЗМ ЯК ЯВИЩА МОРАЛІ

Роєнко К.В., студентка гр. БШ-1-21

науковий керівник Р.В. Множинська, кандидат філософських наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова : альтруїзм, егоїзм, біологічне начало, себелюбність.

Поняття альтруїзму й егоїзму як конкретного втілення добра і зла досить актуальні в суспільній свідомості. Термін «альтруїзм» (фр. altruisme

від лат. alter – інший) уперше ввів один із творців соціології Огюст Конт. У розумінні Конта даний термін протиставлявся вже існуючому термінові «егоїзм». Поняття діючого добра було відоме давно, і воно виражалося словами «доброзичливість», «благодіяння», «милосердя», «турбота», «симпатія», «людяність» і ін. Поняття, близьке до альтруїзму, зустрічається ще в Біблії, коли мова йде про любов до ближнього. Конт виразив альтруїзм у принципі «Живи для інших». Принцип альтруїзму за Контом видозмінювався і здобував інші формулювання, наприклад, «Допомагай ближнім», «Живи і дай жити іншим», «Живи і допомагай жити іншим». Ф. Ніцше вбачав в альтруїзмі лише один із проявів «моралі рабів». У такому ж смислі тлумачать альтруїзм особи, що застосовують теорію Ч. Дарвіна до суспільства. На їхню думку, альтруїзм заважає дії закону природного добору, відповідно до якого слабкіші екземпляри людського виду гинуть, а нові покоління людей відтворюються за рахунок дітей від найбільш пристосованих до життя особин [1,2].

Альтруїзм орієнтований не на індивідуальні і навіть не на групові, а на суспільні цінності. Він не замкнений у відношенні «я – ти», а виражає відносини «я – ми». І. Кант писав: «Той, хто знаходить задоволення в благополуччі людей..., той, кому буває добре, коли добре всім іншим, називається другом людей (людинолюбцем) взагалі» [1].

Важко назвати альтруїзмом пожертвування мільйонером однієї гривні жебраку. Ця гривня не збіднить багатія. Інша справа, коли ту ж гривню жертвує бідняк. Звідси випливає, що не всяка добродійність може бути визнана альтруїстичною. Альтруїзм – це безкорисливе надання добра іншим ціною обмеження власних інтересів. Обмеження власних інтересів – ознака, що не тільки підсилює розповсюджене розуміння альтруїзму, але і який духовно, морально зв'язує суб'єкт і об'єкт альтруїзму. [1]

У 70-80-і рр. минулого сторіччя великою популярністю користувалася стаття В. П. Ефроїмсона «Родовід альтруїзму», у якій автор намагається довести ідею домінування біологічного начала над духовним у поведінці людей. Однак у статті відсутня логіка. Єдиний приклад справжнього альтруїзму тварин, що наводить автор, – це смертельна сутичка, у котру вступили два павіани з леопардом. Ціною свого життя вони врятували інших членів зграї павіанів. Але існують і контр приклади. Самка скорпіона відгризає голову самцеві після шлюбних ігор, кролиця поїдає породжених нею дітей. Приклади, що наводяться в статті, характеризують не альтруїзм, а біологічну доцільність. В.П. Ефроїмсон пояснює повагу до старих з позицій їхньої корисності для роду: вони хоронителі і транслятори безцінних знань і досвіду. Вони «корисні» з погляду життєздатності роду. І відразу автор пише про звичай убивати старих як обтяжуючу громаду марних споживачів убогих засобів існування. Виходить, в одному випадку вони корисні, в іншому – ні. Невже «природна еволюція» у різних ситуаціях поводить по-різному? Чи можна стверджувати, що емоції людяності, доброти, лицарського відношення до

жінок, до старих, до охорони дітей, прагнення до знання – це ті властивості, що спрямовано і неминуче розвивалися під дією природного добору і входили у фонд спадкоємних ознак людини? Як пояснити вислів древніх «Людина людині вовк», як пояснити здичавіння дітей, що виростили в співтовариствах тварин, як пояснити масові факти злочинного поведіння, не говорячи вже про поведінку аморальну? Злочинність пояснюється також в основному біологічними факторами, наприклад, підвищенням рівня сечової кислоти в крові або зайвій У-хромосомі. Нормальна система етичних реакцій, подібно будь-якому виду психічної діяльності, цілком здійснюється за умови нормального стану величезної кількості генів людини (близько 7000000). У той же час стверджується, що дитинство, проведене під час відсутності ласки і доброти, породжує злостивість і агресивність, а здатність до чуйності втрачається безповоротно. Однак, ласка, доброта, чуйність – явища виховання, а не спадковості... [1]

Сутність егоїзму не складає проблеми, проблемність егоїзму виражається в оцінці його ролі в житті людини та суспільства. У цьому питанні думки філософів і вчених розділилися. Одні з них схвалювали або, щонайменше, фіксували дану властивість поведінки людини, інші однозначно її засуджували. Ці оцінки залежали від розуміння сенсу життя людини і від відношення егоїста до інших людей [2].

Типовою можна вважати оцінку, дану І. Кантом: «...моральний егоїст – це той, хто всі цілі обмежує самим собою, хто користь бачить тільки в тім, що корисно йому, і, як євдемоніст, вбачає вищу визначальну підставу своєї волі тільки у вигоді й власному щасті, а не в уявленні про обов'язок».

І. Кант, що вважав егоїзм несумісний з поняттями обов'язку і совісті, виділяв три види егоїзму: логічний (невизнання коректності мислення інших людей), естетичний (невизнання смаків інших людей) і прагматичний.

Сучасний дослідник Дж. Ролз виділяє три види егоїзму:

- 1) диктаторський: «усі повинні служити моїм інтересам»;
- 2) власної винятковості: «усі повинні дотримуватися моральних принципів, крім мене, якщо мені це невигідно»;
- 3) анархічний, або загальний егоїзм: «усім дозволено переслідувати власні інтереси, як їм заманеться»[2].

Етична думка показала ще один вид егоїзму, що не відрізняється особливою оригінальністю і добре знайомий вихованим за соціалізму людям. Цей вид егоїзму був названий безквитковим. «Безквитковий» егоїст – це людина, що, подібно «зайцеві» у суспільному транспорті, у колективі користується результатами чужої праці, не пропонуючи нічого натомість, не вносячи власного внеску, або, що бере від колективу більше, ніж дає. Наявність «безквиткових» егоїстів – закономірність всіх спільнот, у яких рівність заміняє справедливість [2].

Егоїзм має не тільки негативне значення як антагоніст альтруїзму, але і позитивне значення як спосіб самоствердження людини. Людвіг

Фейербах вважав егоїзм вираженням природи людини. На його думку, без егоїзму немає людини. Більш того, він вважає егоїзм передумовою альтруїзму: «Людина тільки там задовольняє інших, де вона задовольняє сама себе... Під егоїзмом я розумію ... філософський принцип споріднений із природою, з розумом людини». Таким чином, дана властивість людини може розглядатися як стимул поведінки, що розвиває достоїнство особистості. Як говорилося колись у США: що добре для Форда, те добре для Америки. Успіх підприємця був у той же час успіхом для суспільства хоча б тому, що Форд більше багатьох інших громадян платив податків.

Як писав О. Уайльд, любов до самого себе – це єдиний роман, що триває довічно [1,2].

Ця особливість роз'яснена Еріхом Фромом: «Егоїст зацікавлений тільки в самому собі, у своїх бажаннях, знає тільки одне задоволення — брати, а не давати. На світ він дивиться з погляду того, що він може узяти від нього... Любов до себе й егоїзм не тільки не ідентичні, вони діаметрально протилежні. Егоїст любить себе так само мало, як і інших; фактично він навіть ненавидить себе». Таким чином, людина, що любить себе, розвивається за рахунок власних зусиль, егоїст же прагне розвиватися за рахунок інтересів інших людей. Себелюб – трудівник, егоїст – паразит[2].

Відмінність себелюбності від егоїзму дозволяє встановити зв'язок себелюбності з альтруїзмом. Людина, що знає собі ціну, здатна (хоча це не завжди буває) поважати інших таких же індивідів. Вона може також допомагати особам менш обдарованим. М. Сельє так визначає зв'язок альтруїзму з егоїзмом: «Альтруїзм можна розглядати як видозмінену форму егоїзму, колективний егоїзм, що допомагає суспільству тим, що він породжує подяку. Спонукаючи інших людей бажати нам добра за те, що ми для них зробили – і, імовірно, можемо зробити ще, – ми викликаємо позитивні почуття до себе. Це, можливо, найбільш людський спосіб забезпечення суспільної безпеки і стійкості...» [1,2].

Риси характеру альтруїста є у багатьох людей, просто в одних вони виражені значно сильніше, ніж в інших. В історії є чимало яскравих прикладів, що ілюструють, хто такий альтруїст.

Список використаних джерел

1. Апресян Р. Г. Егоїзм // Етика: енциклопедичний словник. 557 с .
2. Кант І. Основи метафізики моральності // Зібрання творів в 6 томах 7книгах, Серія: Філософський спадок.